

Učiteljski Tovariš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. novembra 1870.

List 22.

Starec pod drevesom.

Alegorija.

Pred malo hišo drevó stojí,
Jesén premerzla je rumení,
Oj, list za listom odpada že,
Zdaj, zdaj so veje mu vse golé.
Pod njim pa starec s sivó glavó
Besede pravi vesel takó:
Minul, drevó, te je cvetja kras,
Ki je bil dal ti pomladni čas;
Zbezala davno pa je pomlád,
Jesén te praša, kje imaš sad?
Ker slana vmorila ti ni cvetú,
Obilo dalo si zdaj sadú.
Zató nikar ne žaluj, drevó,
Lej, sej je tudi z menoj takó;
Vesel in mlad sem bil tudi jaz,
Cvetoč, prijazen bil moj obraz,
Rumèni bili so kdaj lasjé,
Vbelile pa je skerbí hudé.
Pravice hodil sem vselej pot,
Ogibal skèrbno napak se, zmot.
Ker delal dobro sem svoje dní,
Za-to me starost še veselí.
Nikar drevó ne žaluj sedaj,
Sej pómlad vse ti spet dá nazaj;
Cvetelo lepše boš ko poprej,
Zelénje pride ti spet iz vej. —
List zadnji pade ti neki dan,
Ko nesli bodo me v grob temàn.

Pomladi čakal bom v njem novó,
 Ko začne bítí mi spet sercé;
 V življenje zbudil se bom novó,
 Ki bo neskončno in presladkó.

Fr. Cimperman.

Preradovedni učenci.

Stvarnik vsadil je v serce vsakega človeka nagon, s katerim opazuje, razločuje, razsoduje i. t. d.; ravno ta pomagavec je pa zelo važen pri težavnem učiteljevem poslu v šoli. Toda učitelj naj pazi, da vedoželjnost ne prestopi primernih mej, ker potlej bi bila to preživa radovednost, koja pa pri poduku zelo škoduje, kajti ona pomnožuje le otročjo jezičnost, in taki učenci se navadno ogibljejo vsacega težavnjšega dela. Učitelj naj povsodi pravo vedoželjnost blagodejno pospešuje, škodljivo radovednost pa zatira.

Da so otroci sploh zelo radovedni, to menda vsaki vé. Naj pride učitelj v šolo v novi suknji, naj bode neobrit ali če je vstrižen, vse vidijo otroci, in če učitelj jako šolsko orodje le količkaj predrugači, učenci že zapazijo, ter se o tem pomenkovajo. Letí po šolski sobi muha ali naj v kakem kotu pajek prede, naj zletí mimo okna vrabec ali naj lastovka na bližnji strehi čverči, vse to jim daje dovolj gradiva, da so razmišljeni. Naj zderči mimo šole voz, naj se odpro šolska vrata, naj kdo na cesti zavpije, ali naj v drugem razredu pojejo, ali naj se kdo joka ali smeja, berž se radovedni učenci eden drugega vprašajo, kaj je neki.

Da v taki šoli ni pazljivosti, ne pridnosti in ne delavnosti, pa tudi ne mirú in reda, in da je ves učiteljev nauk in trud zastonj, kdo bode še to dvomil? Zato je zelo potreba, da si učitelj vse prizadeva, to nadlogo iz svoje šole odpraviti, kajti nič ni žalostnejega za učitelja, kakor podučevati radovedne in lahkomiselné učence.

Prava radovednost ali vedoželjnost je potrebna; gerda radovednost pa je povsod škodljiva, posebno pa še v šoli. Modri stvarnik je v naravi vse tako vravnal in določil, da se povsodi ohrani naravni red. Tako mora imeti tudi v šoli vse svojo mero, koja se ne sme nikakor prestopiti, da se vse po razmeri lepo eno drugo pospešuje in zveršuje.

Da se pri otrocih ta škodljiva napaka zatêre, treba je,

da si zato že starši, posebno matere, prizadevajo. Precej pri začetku pri naj manjših otrocih, pa tudi pozneje naj si starši prizadevajo, da se odpravlja prehuda radovednost.

Starši in reditelji, ne pustite tedaj nikar svojim otrokom vsega gledati, poslušati in delati, ako tudi mislite, da ni pregrešno! Nikar ne odjenjajte od svojega sklepa, če vas tudi otroci prosijo. Žalostna resnica je, da je le preveliko mehkočutnih staršev, kateri se le preradi zoper to pregrešé, da otrokom vse dovolijo, kar so jim bili ravnokar prepovedali.

Pa tudi učitelj naj se varuje, da s svojim obnašanjem ali kako drugače radovednosti še bolj ne oživlja, sej je sploh znano, da učenci kaj radi učitelja posnemajo. Zato naj tudi on med naukom nikar ne gleda skozi okna, ter naj na vse pazi, kar se godi v šoli. Učencev naj novic ne vpraša, kaj se je kje zgodilo, ali kaj je kdo jedel, ali kaj je ta ali uni rekel i. t. d. Take in enake pregreške naj učitelj odpravlja, potem naj se še le ozira na drugo.

Tudi z besedo, posebno z lepimi povesticami naj učitelj učence vadi, da niso preveč zijalasti; reče naj, da ni lepo, če na cesti za tujcem gledajo, ali ga celó s kakimi opombami žalijo. Ako pa vse to ne pomaga, naj pa učitelj preživega radovedneža osramotí pred vsemi učenci. Ukaže naj mu, da naj se ustopi za nekaj časa na klop ali k oknu, da bode ložeje svojo radovednost nasitil. Kdor se ozira, ta naj zaprè knjigo, ktere tako ne rabi, ter naj se zložno usede, da nazaj gleda. Kdor je vstal, da bi kaj videl, kaj se je zgodilo, ta naj gre prav zraven, da bode od bliže vse lahko prav dobro razložil itd. Vsaki taki pregrešek naj se naredí prav zaničljiv in smešen, da se mu njegovo neumnost dovoli. Vemo, da je dostikrat tudi Bog, uzor pravega izrejnika, ljudi kaznoval s tem, da jim je dovolil ali spolnil njih abotne želje in prošnje.

Ako pa učitelj še s takimi in enakimi pripomočki nič ne opravi, mora pa ostrejše ravnati.

Sploh se morajo starši in učitelji z vso močjo vojskovati zoper to tolikanj gerdo strast, ktera dela mlade in odrasčene zeló zaničljive in nesrečne. Ako se ta strast ne zatara že v mladosti, se potem nikoli več popolnoma ne odpravi, in otrok terpi zavoljo tega potem ves čas svojega življenja, kajti prehuda radovednost tudi sama sebe kaznuje z vednim nemirom. Tudi vidimo, kako v vsakdanjem življenji vse

beži pred hudim radovednežem, kajti radovedneži so navadno tudi jezičniki in hudi obrekovalci. Učitelj naj tedaj svoje učence vedno tako vzreja, da ložeje shajajo med svojimi soprobrati na svetu.

Fr. Govekar.

Šolsko in ljudsko izobraženje.

(Dalje.)

Poglejmo vendar, zakaj ta ali uni more shajati pri svoji kupčiji, pa vendar komaj zná tiskano brati. Varčen je, reden in natančen pri svoji kupčiji. Odprimo oči, svet ima dovolj zglede, iz katerih moremo spoznati pravo podlago sreče in blagostanja.

Kaj pa je vendar bolje, kakor veliko vedeti in znati? Dobra odgoja, privaja na pridnost, varčnost, zadovoljnost, poštenje.

In kje se dobiva ta odgoja? v šoli? pri starših? v življenji? Nikjer popolnoma, ampak vsak nekaj teh pripomore do tega. Tukaj ne gre pozabiti, da ima domača odgoja naj več vpliva.

Poglejmo še malo, kako je pred pustom po mestih! Koliko se tukaj more človek naučiti! Koliko njih uro ali posteljo nese zastavit, samo da je pri tem ali unem kratkočasu. Kaj pa, da tukaj nihče ne graja gospodov, gospá ali gospodičin, ki po zvestem spolnovanji svojih dolžnosti privoščijo si včasih kakšen dober večer. Koliko pa teh živé, kakor da bi bili na svetu le zato, da se kratkočasijo! Ako milujemo ljudi nižih stanov, se nam pa pregledovaje to pobarvano gnjilobo kar na ravnost studi. Pokazati sem hotel, da tudi tukaj zeló zeló primanjkuje prave odgoje. Ali je to morda znamenje prave odgoje? Ali je to morda znamenje prave omike, ako se reči visoko cenijo, ako se za reči čas in premoženje trati, in ako jih pametno, ne rečem po keršansko, pogledamo, so to stvari ne le brez koristi, marveč tudi škodljive in gnjusobne. Ali je to morda znamenje prave omike, ako se pri lišpu in plesu zane-marjajo naj večji in naj blažnejši nameni v življenji, namreč matrne dolžnosti? Ali ni to bliščéča gnjiloba?

Naj bo zadosti sedaj! Ogledali smo se po mestu, in ako od tisoč, ki nas srečajo v mestnem hrupu le nekatere spremimo v njih življenje, in ako od mertvega življenja pojasnimo le

nektere reči, smo vendar že spoznali a) da je marsikaj gnjilega v višjih in nižjih krogih po mestu; b) sedanji rod še ni nič storil, da bi se reč na boljše zasukala in ako hočemo, da nastopijo za nami boljši časi, moramo boljso stran omike v to rabiti in v bran staviti se pretečim nevarnostim. Najdeli smo tudi c) da to pripravljajenje mladosti za življenje je poglavitno v tem, da odgojamo verle in blage značaje. Pri posamesnem otroku skerbi za to domača odgoja, šola in nadaljno izobraževanje. To doseči je naloga boljše ljudske odgoje, ktera se pa ravno deli v imenovane tri bistvene dele.

Dasiravno smo povdarjali le materijalno stran ljudskega blagostanja, smo videli vendar na deželi in po mestih potrebo boljše ljudske odgoje.

In tako stojimo pred velikim vprašanjem ljudskega izobraženja, kakor je dan danes silo potrebno. Blagor posamesnega otroka vse mladosti mladega ljudstva in prihodnje države zahteva, da se mladost po dobri odgoji za sedanji čas pripravlja.

Večkrat smo že izrekli in tukaj zopet še enkrat prav posebno povdarjamo, da izobraženje mladine za življenje, da boljše ljudsko izobraženje ne pride le iz šole in po šoli, marveč, da je boljše ljudsko izobraženje postavljeno na boljšo domačo odgojo, na boljše šolsko izobraženje in v veči skerbi za nadaljno izobraževanje.

Ako v današnjih dnevih vse gori za boljšo ljudsko odgojo in tako viharno po nji kriči in potem le od šole govori in s šolskimi postavami in tako dalej prizadeva se za boljše ljudsko izobraženje, je to znamenje velike nevednosti ali dokaz, da tem ljudem ni vsem resnica z boljším šolskim izobraženjem, ampak da se za njih kričanjem in vpitjem skrivajo vsi drugačni nameni. Dobro si zapomnimo: Znamenje, da se kdo resnično prizadeva za boljšo ljudsko izobraženje je to, da se poteguje za ljudsko odgojo v vseh rečeh, ktere obsegajo ljudsko izobraženje, in da začenja prinarejati v vseh točkah ljudskega izobraženja. Ako pa tako prezadevanje obsega le šolo, je pa jedro gnjilo; to je nevednost ali hudobija. Kdor hoče zboljšati ljudsko izobraženje, mora s šolo vred tudi zboljšati domačo odgojo in nadaljno izobraženje, sicer njegovo prizadevanje ni pravo in resno. Naj imenitnejša je domača odgoja; tega naj nihče ne prezira!

Boljša ljudska odgoja se naj prej in poglavitno v tem loči, da se prav izide, nahaja v tem, da pripoznava, koliko vredna in koliko imenitna je domača odgoja in nadaljno izobraženje in da šolsko odgojo jemlje in razumeva v njeni naravni zvezi z odgojo v domači hiši in njeni zvezi z nadaljnim izobraževanjem, da tako šola stopi v živi, organični zvezi z očetovo hišo in praktičnim življenjem. Ako se to sedaj ni zgodilo, se mora v prihodnje zgoditi. Dan danes pa povzdigniti ljudsko izobraženje, skušajo le s šolo.

Pervo, kar je tukaj potreba je, da se odgoja po družinah boljša. *) Kaj naj se pa tukaj boljša?

Vse. Domače odgoje se je treba poprijeti zavedno, premišljeno, goreče. Domača odgoja se mora zboljšati vsa od kraja in temeljito. Ljudsko izobraženje se nikakor ne zboljša, ako zakon neha biti zakrament in je pogodba kakor vsaka druga navadna. Ljudsko izobraženje se tudi ne zboljša, ako lahkomišljeni človeče lahko v zakon stopi. To se pravi ljudsko izobraženje v korenini zadušiti. Ako bo kedaj boljši za ljudsko izobraženje, se mora svetost zakonskega stanú spoznati in čislati. Zakonski ljudje morajo zavesti se svojih naj svetjših dolžnosti.

Morajo naučiti se, s svojimi otroci od prvega trenutka tako ravnati, kakor zahteva otročja narava, a ne po sedanjih sim in tje praznih vražah. **) Zakonski ljudje se morajo učiti otrokom pravo hrano dajati, se morajo naučiti, ogibati se pri svojih otrocih tako razširjenih razvad. Morajo skerbeti, da se otroci na duši in telesu pametno razvijajo. V domačo odgojo mora priti zavest, razumnost, nova gorečnost in veselje do maternih dolžnosti.

Tukaj naj se vsak praša: Koliko se je dosihmal zgodilo, da se dobra hišna odgoja bolj razširja, kaj se je zamudilo??? Tako ne sme zmirom naprej iti. Ako se hoče, da bo kdaj ljudstvo bolj izobraženo, ako hočemo, da otroci stopijo dobro pripravljeni v javno življenje, tako se mora brezpogojno odgoja v domači hiši boljšati, in veliko skupnega in vzajemnega prizadevanja bo tukaj treba. To je prvi razloček boljše prihodnje odgoje od sedanje.

(Dalje prih.)

*) Bukvice pod naslovom: „Ueber die Elternerziehung“, ktere izdaja „Broschüren-Verein“, v tej reči povedó marsikaj podučljivega. Pis.

**) Tako n. pr. na kmetih morajo otroka precej h kerstu nesti, naj bo mraz kakor hoče, pot dolga, kakor hoče, dasiravno se zdravemu otroku to tako zelo ne mudí. Pis.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja. †)

Spisuje Josip Levičnik.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Koristi, ki jih imamo od domačih živali, so se nam v nadaljnih ukih razlagale. Da od krav dobivamo mleko, od ovac in koz zraven mleka tudi volno in dlako, od pitavnih živali meso, — da dalje mnogo odraslo živino rabimo za vprego, pleme itd., je sploh znano. Dobro mleko nam dajejo krave drobne (tanke) rasti, bolj kumerne, tanke kože in dlake, ozke glave, širokega gobca in križa. Vime dobre mlečne krave je veliko, pmo, z zlahčno dlako poraščeno, mlečne žile, če so debelejšje, bolj znamenje je. Krava z ravno opisanimi lastnostimi pa ni le sama na sebi dobra, ampak njena teleta obojega spola so tudi za odrejo posebno dobra, torej take mlade živalice umni živinorejec ne oddá z lepo rad v mesnico. Prezgodaj ali pa prepozno po spolu spuščane živali redkokdaj dobro koristijo. Dobre krave dajejo mleko skozi 320 dni; holandskega plemena krave pa pogosto celó celo leto. Skušali so nek krave po prvem ali drugem teletu tudi rezati, ali gospod docent ni tega odobreal. Po drugem ali tretjem teletu krave dobijo naj več mleka, in v tej meri se deržijo potem do šestega poroda. Da se vé, koliko mleka imajo posamesne krave, je dobro, da se pogosto preskusi, t. j., da se mleko od vsake krave posebej zmeri. Kar molžo zadeva, se opravlja to v nekterih krajih po dvakrat, v nekterih po trikrat na dan. Trikratna molža je naj bolj priporočevati, ker daje veliko več in tudi boljšega mleka; enkratna molža je nasprotno na množino in dobroto mleka slaba. Se vé, da se je tudi tù ozirati na okoliščine. Ako živina hodi na zeló oddaljene pašnike, je večkratna molža skoro nemogoča; za to pa ostane vendar le vedno vsega priporočila vredna. Pri molži naj vlada naj večja snaga. Spêre naj se vselej dotičnim živalim vime; mlekariča naj si snažno omije roke; tudi vse posode, s katerim mleko v dotiko pride, naj bodo čiste in snažne,

*) V zadnjem sestavku — list 21. — so se po naključju vrinele neke zeló zmotljive pomote. Tako naj se berete na str. 330. v 9. verstici od zgor dolí namesto besede „oves“ besedi: „kaki zmes“; in v 12. verstici — tudi od zgor dolí — namesto „postavna“ beseda „pitavna.“ Še bolj motljiva pomota je na 331. strani v 14. verstici od spod gori, kjer naj se bere namesto besede „Klaubersalz“ beseda „Glaubersalz = Schwefelsäure Soda.“ Lekarji poznajo to sol pod izrazi: „Sal mirabilis Glauberi, Sulphas Sodae, Natron Sulphuricum.

posebno pa še lesene posode. Na Holšteinskem imajo celó navado, da mlečnate lesene posode od znotraj z oljnato barvo pobarvajo, da se toliko lažje osnažijo. Pri mnogih večjih gospodarstvih rabijo že tudi plehaste posode za mleko.

Pri molži naj se s kravami lepo ravná, zlasti krave, ki pervikrat teletijo, so zgačljive, in se jih mnogo o tem času spridi in razvadi, če se gerdo z njimi ravná. (Zoper bercanje pri molži se je svetovalo, kravam eno sprednjo nogo kviško privezovati, kar je tudi pri nas po Gorenskem znano pod izrazom „v róč“.

Krave naj se pomolzejo vselej čisto in do zadnje kaplje mleka, ker zadnje mleko ni le najboljše, ampak krave pridejo celó ob mleko, ako se popolnoma čisto ne pomolzejo. Množina mleka se ravná po kermi, t. j. od suhih delov. (Trocken-substanz) v kermi. 100 funt. takih delov dá 50 funt. mleka; 1 bokal pa tehta 2 $\frac{1}{2}$ funt. Pri tej priliki je g. docent šaljivo omenil še neke druge tehtnice, pred katero imajo mlekarji dunajske okolice posebni strah. Znano je namreč zlasti takim, ki berejo dunajske časnike, da ondi na „šrangah“ velikokrat dotični organi mleko preiskujejo, je li pravo, ali pa ponarejeno. Z ponarejanjem mleka in smetane se namreč pri večjih mestih pogosto velike goljufije počenjajo, vendar je pa po mnenji g. dr. Wilhelma naj več goljufije v tem, „ker mlekarji poleg krav tudi radi štirne molzejo“.

Govorilo se je dalje o prodajanju mleka. Kjer je mogoče (v bližavi večjih mest), naj se prodá koj novo-pomolžen. Priporočevala se je tudi tu snaga posód, v katerih se mleko prenaša. Ondi, kjer mleko iz daljave na prodaj nosijo, ga je treba poprej ohladiti, in sicer 8 — 10 stopinj. Če se mleko ne nese predalječ, so za to naj bolje plehate posode; *) za daljno prenašo pa nek bolje pristjejo lesene, to vendar le pod temi okoliščinami, da med potjo mleko v posodah preveč ne pljuska in se preveč ne razbërlozga. Dunaj je nek v teh zadevah dosti na slabem (kar smo planinski učitelji, dobrega mleka vajeni, tudi čutili); Gradec je na boljšem; naj umetnejše pa Švicarji z razpošiljanjem mleka ravnajo, ker mlečnate po-

*) Na svojem potovanju v Oglej l. 1863. sem videl, kako posebno praktično nosijo v plehatih posodah Furlanke iz gradiškanske okolice mleko v Gorico na prodaj. Tehtnici (Schalwage) enako nesle so na ramah na precej dolgi leseni prekli po dve posodi, na vsakem koncu eno, enako zeló tako, kakor v nekterih krajih nosijo vodo v hleve.

sode postavljajo na vozičke s peresi in se tako mleko skoro čisto nič ne guglje v posodah. Še le nedavno so znajdeli tudi sredstva, da se more mleko cele mesece ohraniti, ter pripravno storiti za rabo o vožnji čez morje, ter za razpošiljevanje v zelo daljne kraje. Mleko se v posodah, kamor zrak ne more, nekako pogosti in ocukrá (na 1 bokal mleka se vzame $4\frac{1}{2}$ lotev cukra). Gosp. dr. Wilhelm nam je razkladal to reč na podlagi lastne skušnje, ter dostavil, da imamo v Avstriji že dve fabriki za pripravljanje takega mleka.

(Dalje prih.)

Književnost.

Pred seboj imamo štiri knjižice za številjenje v ljudskih šolah: 1. „Erstes Rechenbuch für Volksschulen“, ki obsega številkanje do 20; 2. „Zweites Rechenbuch für Volksschulen“, ki obsega številkanje do 100; 3. „Anleitung zum Gebrauche des ersten Rechenbuches“ in 4. „Anleitung zum Gebrauche des zweiten Rechenbuches für Volksschulen“. Vse štiri knjige je spisal slavnoznani g. dr. Močnik in na svetlo jih je dala c. kr. založba šolskih bukev na Dunaju. Že imé imenitnega pisatelja, ki je nam v Avstriji postregel z naj boljšimi računskimi knjigami, bi bilo dovolj veliko priporočilo za našete knjige. Ali ker se samo iz naslova knjige ne more zvedeti, kako je knjiga osnovana, kaj je njeni zadržaj in komu naj se v roko dá, treba je, da o teh računskih knjigah bolj obširno spregovorimo. Pervi dve knjigi ste namenjeni učencem 1. in 2. razreda ljudskih šol. Sedaj nismo imeli za perve razrede teh šol računske knjige; še le za 3. in 4. razred so bile znane, „Uebungsbuch für den Rechenunterricht“. Marsikteri učitelj malih otrok pa si je že mislil, ali bi se ne dala sestaviti primerna knjižica, ktero bi mogli rabiti mali učenci, da bi se sami ali v šoli potihoma ali pa domá v številkanji vadili. Tudi učenci so si sami želeli take knjige. Ako je kateri v številkanji iz glave zaostajal, in če so ga starši ali učitelji zavoljo tega budili; tožil je, da mu manjka primernih bukev rekoč: „Ko bi imel take bukve, sej bi se rad iz njih učil“. Tej potrebi je pomagal g. dr. Močnik s tem, da je učencem omislil koj dve taki knjižici (brošuri).

Perva knjižica: „Erstes Rechenbuch für Volksschulen“ ima na 34 straneh v majhni osmerki številstvo do 20, kar daje dovolj gradiva za učence prvega leta. Da bi že to leto prištevilili do 100, to je preveč; teh misli so z dr. Močnikom vsi praktični šolniki; da je pa samo 10 zelo premalo za eno leto, v tem se strinja zopet večina šolskih glasov. Omenjena knjižica razpada na dva dela: poštevanje do 10 in od 10 do 20 in ima le zgolj računске naloge in sicer samo v številkah izražene z dotičnimi računskimi znamenji, kakor +, —, $\times$, = i. dr. Da otrok le številke in računska znamenja pozna in jih zna pisati, pa je zmožen, da sam ustmeno ali pismeno izveršuje naloge. Ker ta knjiga začénja s številom 1, in potem polagoma po metodičnih računskih pravilih od števila do števila stopa naprej do 20, more se že prvi šolski dan dati učencu v roko.

Pregledovaje to knjigo se mi je zdelo, da imam pred seboj „računski abecednik“ — ako smem to priliko rabiti; — kajti poznavanje in izgovarjanje čerk: a, e, i, o, u gotovo ni lože od prvih nalog v tej računici $\cdot$, $1 + 1 =$, $2 - 1 =$, $2 \times 1 =$, $1 \vee 2 =$, $\frac{1}{2}$ od $2 =$ i. t. d.

Ta knjižica je tedaj velik pomoček za večje napredovanje v računstvu na nižji stopnji; zlasti se z vspehom rabi za tiho ustmeno in pismeno vajo v šoli in doma, kjer nadomestuje učenikovo pomoč. Tudi staršem in gospodarjem kaže ta računica, koliko se morejo otroci iz tega nauka naučiti. V knjižici tej so le številke; porabiti se tedaj more v sleherni šoli, bodi si učni jezik kateri koli. Veljá sešita le 6 kr.

Druga knjižica: „Zweites Rechenbuch“ für Volksschulen“, namenjena za 2. razred, obsega na 55 straneh v majhni osmerki številkanje do 100 in še nekaj kupčijskih nalog. Osnova te druge računice je podobna prvi; naj prvo ponavlja v splošnem spregledu poštevanje od 1 — 20 in potem nadaljuje naprej do 100. Ne stopa pa posebej od števila do števila, kakor prva od 1 — 20; kajti to je na tej stopnji preveč zamudivno in ne več potrebno, ampak jim razklada dekadično številno sistemo do 100, in jih vadi na dalje v posamnih številnih krogih od 30 — 40, 40 — 50, 50 — 60 i. t. d. štiri glavne račune (špecije). Tudi v tej knjižici so samo naloge za učence v ravno tisti namen, kakor je bilo že povedano. Mimo številkinih nalog je tudi nekaj praktičnih nalog v be-

sedi, ktere učenci 2. razreda že morejo umeti. Če ravno ima ta knjiga nekaj nalog v nemški besedi, rabi se vendar lahko v slovenskih šolah; veljá pa brošurana 8 kr.

O 3. in 4. knjigi: „Anleitung zum Gebrauche des ersten und zweiten Rechenbuches“ pa ni treba kaj govoriti, kajti tu pa že skoraj naslov imenuje res njihov zadržaj. O obeh se nahaja še enkrat tvarina prvih knjižic in zraven pa za učitelja navod, kako naj otroka uči rabiti njegovo malo računico. Zadnji dve knjigi ste terdno vezani; ena veljá 20 kr., druga 25 kr. Vse opisane knjige se dobé pri ljubljanskih bukvarjih. *)

L.

Ogled po šolskem svetu.

Iz Černomlja. (Konec.) O drugi točki: „Kako naj učitelj učence napeljuje, da bodo reči v naravi prav in na korist ogledovali in premišljevali“, govori g. P. Borštnik: Če hočemo deco napeljevati, da bo naravo in njene moči na korist premišljevala in kasneje tudi to prav cenila, moramo ji naravske zaklade počasi in mlademu umu in mišljenju primerno kazati in razlagati. Naj prvo je treba otročje in sploh človeške nagone poznati. Poglejmo dete v maternem naročju — vendar že malo večje — ko zagleda mnogobarvano cvetko, svetlo kovino, ali rudeče sadje, precej bo ročice stegovalo po omenjenih rečeh. Ako se pa detetu dá, kaj bode učinilo, vidimo, da naj prvo v usta nese; ako je za jed, je nekoliko, ako pa ni, pa kmali zaverže. Tukaj se vidi, da sta že v mladem človeku dva nagona: prvi, da hoče v svoj prid obrniti, drugi pa, kar zanj ni, popolnoma pokončati ali pa za malo vrednost obrniti. Ravno tako je kasneje. Poglejmo dečka, ki na pašo hodi in najde lepo mlado drevo, ktero bi bilo čez nekaj let lepih denarjev vredno, on ga pa — tebi nič meni nič — za piščalko omaji ali pa za palico poreže. Po cesti pride kramar, najde tam knjige, morda kake zdravilne, ali zgodovinske, ali kake potopisne, ktere knjige so v rokah omikanega moža pravi biser, kaj pa bi kramar, ki morda še brati ne zná, ž njimi storil? Morda bi jih pogledal, če so zanj, ali ne, ali jih bi pa kratko malo raztergal in za škerniceljne ali zavitke porabil. Zakaj bi dete cvetlico razčesalo in proč hitelo? zakaj bi deček drevesce pokončal? zakaj bi kramar knjigo raztergal? Zato, ker bi po njihovih mislih te reči ne bile kaj vredne. Učitelj mora prvi nagon prav gojiti, ter detetu vrednosti narave prav in primerno kazati, drugi nagon pa zatirati; da dete, akoravno ne vé nobene koristi o tej ali unej stvari, je vendar malomarno ne pokončá. Modremu učitelju se prilika veliko pot

*) V idrijski štirirazredni ljudski šoli bodo že letos rabile se te knjižice. Pis.

ponudi naravske reči z vspehom razlagati, n. pr.: Učenec je zatožen, da je sadne cepiče pokončal; tukaj naj mu učitelj razjasni, koliko bi bila drevesca vredna, kedar bi bila zrastle, kako bi bilo krasno videti lepo zeleno listje, belo-rudeče cvetje in jeseni lepo rumeno rudeče sadje, kako bi bilo sadje sladko, kako bi bilo prijetno v hladu pod drevjem počivati itd. (To malim učencem; pri večjih gré pa ta reč še dalje, postavim tako-le): Kdo dela, da dobi drevje zeleno listje? lepo belo rudeče cvetje? Otroci bodo navadno odgovorili: „Bog“. Zdaj bi marsikdo mislil, da se ne more več dalje. Učitelj lahko vpraša: Kdo nam dá kruha? kaj ne tudi Bog? Ali nam pa Bog meče kar pečen kruh z nebes? Ne, mora se pridelovati, mora se sejati, mleti, peči itd. Vidite, Bog sicer vse daje, toda po naravo. Potem naj učitelj govori o različnih gazih, persti, rudah, vodi itd., lahko pové, kateri gaz dela, da sadje sladko, vino močno postane, katero perst to ali uno žito ljubi, pripoveduje se jim o življenji rastlin, o človeškem življenji itd. Zmožnemu učitelju se taka pot sama kaže. Ko učenci to razumejo, naredili so že velik korak v naravo, znali bodo streči rastlinam, živalim in sami za svoje zdravje skerbeti. Razlaga se jim tudi lahko glas, luč, elektrika, gorkota itd. Gorkota, postavim, tako-le: Zakaj ste radi po zimi pri peči? Zato, ker je gorko. Kaj pa je gorkota? ste jo že videli, slišali ali duhali? Ne. Pa čutili ste jo, kaj ne? Da. Pomnite si tedaj, gorkota je v naravi živelj, ki se ne vidi, ne sliši, ne okusi, ne duha, ampak le občuti. Gorkota se pa naglo poskrije, in to dela po letu velike premembe vremena, dež, točo, viharje, po zimi pa mraz in sneg. Gorkota je pa razvezana in nerazvezana, v lesu, zemlji, rastlinah je nerazvezana, v živalih je pa razvezana, to se čuti. Gorkota se dá pa razvezati ali zbuditi. Potipaj desko, kaj ne, da je merzla? Vzemite pa drug les, in dergnite ob desko; kaj ne, deska postaja gorka, glejte gorkota se zbuja. Bolj ko se dergne, bolj se gorkota zbuja, in na zadnje se les vneme, tako si tudi divji ogenj delajo. Ako imaš merzle roke, tudi eno ob drugo dergneš, da se ogreješ. Solčni žarki se dergnejo ob zrak, in v zraku gorkoto zbude, zato je v dolinah gorko, ko po gorah, ki gredo žarki v doline skozi gostejši zrak, tedaj se bolj dergnejo. Gorkota se lahko še bolj razlaga, postavim, ktere reči se popred ogrejejo, ktere delj časa gorkoto ohranijo, da se bodo vedeli primerna stanovanja omišljevaty itd. Tako učimo deco in sebe naravo prav spoznavati, zakaj v nji so obilni nam in mladini koristni zakladi, kedar bode naša deca šolo zapustila, da bo za djansko življenje kaj dobička s sabo prinesla. To bo tudi nam učiteljem dajalo čast, kajti ako je že lepo za-se znati, še lepše je drugemu dajati, t. j. drugega učiti znati. Učitelj naj bo kakor čebela, ktera hrane po cvetlicah nabira, jo potem strupov v svojem želodcu čisti in tako daje čisto, zdravo in sladko medico. Tudi učitelj naj si naukov nabira, jih v svoji pameti prekuha in tako mladini podaja pripravne, koristne; potem bodo morda zginile navadne misli visokih in nižih gospodov, ki terdijo, da učitelji znamo samo mali „abc“ in še vedno godejo: „Ei, was weiss ein Dorfschullehrer“!

G. A. Jeršinovic: Učitelj naj že v prvem razredu lahko učence vadi, reči v naravi na korist ogledovati in jih premišljevati. To se naj boljše godi, ako učitelj pri priložnostih, ko otroci v „Abecedniku“ beró in izrekujejo imena živali, rastlin in rud, jim reči, ako je mogoče, v natori pokaže, ako ne, pa saj v podobah in poprašuje in pripoveduje, kakošna je ta reč, kje živi, kje raste, kje se nahaja, čemu da je itd. Tako jih bo umno napeljeval, da bodo vsako reč dobro premišljevali in ogledovali, in ko si bodo otroci to zapomnili, naj jim učitelj daje primerne naloge, ktere naj sami pismeno izdelujejo, kar se vé da se le od bolj odraščeniš more tirjati. Z učenci tretjega posebno pa četrtega razreda naj učitelj zopet druge naravne reči premišljuje in razlaga, kakor: solnce, mesec, zrak, blisk, grom, točo, dež, gorkoto itd., posebno kedar o teh stvaréh v berilih beró. Otroci bodo o teh rečeh dobili popolni zapopadek, in ne bodo kot odraščeni — kar se še zmirom sliši — terdili, da točo copernice delajo, in da jim lahko duhovni vbranjijo, ker so černo šolo študirali i. t. d.

G. Borštnik dostavlja, da bi bile take vaje v prvem razredu tudi takrat prav dobre, preden učenci bukvice v roke dobé in bi bilo to izverstvo za kazavni poduk.

Po teh nasvetih in pogovorih o prvi in drugi točki pride na dnevni red tretje vprašanje, namreč: „Koliko bi šolstvu in učiteljstvu koristilo, ako bi se učitelji večkrat obiskovali in k šolskim spraševanjem hodili?“

G. J. Schiller pravi: Šolstvu bi koristilo veliko, ako bi se učitelji večkrat med seboj obiskovali. Marsikteri iz med nas bi videl, po katerih načinih ta ali uni učitelj svojim učencem podaja vednosti, kako se trudi, da bi to, kar jim pripoveduje in razlaga, ali kar sami berejo, tudi razumeli in si napametovali. Poslušá in gledá ga, ter si to, kar je bolj metodičnega in praktičnega zapomni in potem pri svojih učencih porabi, in bo tako uno metodo s svojo združeval. Pri vsakem tovaršu ali sodelavcu se vidi nekaj dobrega, in če se to sklene, pripomore k celoti in šolstvu veliko koristi. Pri tem vidi, kako lep red obderžuje v šoli, kako otroci pazljivo poslušajo, pri drugem zopet, kako je poterpežljiv, nevtrudljiv itd., pri vsakem se vidi, sliši in nauči kaj novega in koristnega. Tudi pri slabem učitelju se lahko človek kaj nauči, ker vidi napake, in potem se potrudi, da sam takih ne dela; kajti oči družega vidijo bolj, ko tistega, ki jih nosi. In če kterelega vidi, da se mu noče po sreči in z vspehom iziti, lahko mu pokaže boljšo pot, ga opomni na napake in za to naj mu bo sobrate hvaležen, kar tudi pametnež stori, in to bo šolstvu veliko koristilo, sej nas je že tudi metodika v pripravnišnici opominjala in učila, da naj se učitelji večkrat obiskujejo, ker se more le z združenimi močmi kaj vspešnega doseči.

Da se pa učitelji ne moremo pogostoma shajati, to nam pové naš žep, tedaj bi bilo jako potrebno, da bi se saj pri šolskih spraševanjih — dokler so še — shajali, ker takrat se vidi, kaj učitelj vé in zná, koliko in kako svoje šolarje med letom učí, sej pravijo, da so očitne skušnje le za učitelja, ne pa za otroke, da pokaže

svoje zmožnosti, svojo metodo in prizadevnost. Učiteljstvu bi pa koristili večkratni shodi v tem, da bi si vedno zvesti tovarši ostali, da bi v vsem eden drugzega radi podpirali in sosebno v sedanjih časih učiteljske zadeve skupno zastopovali.

Dobro je, ako se učitelji v vsem spoznavajo in soznajajo, potem so tudi veseljši in veliko laže dolžnosti svojega stanú polnujejo in tužnosti za nekoliko časa pozabijo. Pri vsakem učiteljskem shodu se pomenkova o šolskih zadevah, poprašujejo eden drugzega o tej ali oni reči, kako ta ali uni svojo nalogo z manjšim trudom doveršuje itd., se spodbujajo k stanovitnosti in delavnosti, in tako eden od drugega pomoči zadobé. Ko so pa važnejše reči doveršene in pretresene, podajo se tudi skupno telesno okrepcat, in tudi tukaj — v društvu — vse bolj diši, kakor samotapeu. In ko si 'potem k slovesu roke podajajo, gre vsak vesel proti svojemu domu s terdnim sklepom, da bo omenjene pedagogične skušnje sebi in svojim učencem v prid obračal, in da si bo vedno prizadeval šoli in učiteljstvu koristiti.

G. M. Stanonik: Moj predgovornik je rekel, da so spraševanja za učitelja, da tū pokaže, kaj vé in zná, a jaz terdim, da to ni res, spraševanja so za učence, učenci naj pokažejo, koliko so se naučili. Bodo le vsako leto spraševanja za učitelja? Učitelj je svoje spraševanje v pripravišnici dostal. Dobro je pa, ako se učitelji obiskujejo, kajti tudi slepa čiba včasih zerno najde, in tudi še tako slab učitelj ima kaj dobrega in posnemavrednega na sebi, in tudi v vsakem kraju se vidi kaj posebnega. Ako bi se učitelji obiskovali, spodbudalo bi to tudi bolj nemarne učitelje k pridnosti in k redu; učitelji pa o šolstvu tudi več umejo, kakor marsikteri učeni gospod; le škoda, da smo vedno s finančnim ministrom v sovraštvu, da ne moremo tudi bolj pogostoma k učiteljskim zborom hoditi.

G. J. Kolbezen: Da so učiteljski shodi na vse strani koristni, ni dvomiti, kajti večkrat ko se učitelji snidejo, bolj spoznavajo eden drugzega po osebnosti, po mnenju in vedenju, učen ni nihče iz nebes padel. Ako se učitelji večkrat shajajo, učé se eden od drugzega koristni, in potem tudi lahko mladež na korist podučujejo. To potrebo je spoznalo tudi ministerstvo, zato je postavilo okrajne šolske oglednike, in poduk, ki ga je razglasil minister bogočastja in uka 18. maja 1869, s št. 140; tū zapazim tudi med drugim, da mora šolski oglednik okrajne šolske zборе sklicovati, in tudi še vse to pri šolah storiti, kar mu o tem še posebej naroči poglavar okrajne ali deželne šolske gosposke.

Kar prvo točko zadeva, sem prepričan, da je naš dosedanji g. oglednik malo storil, še tam, kjer je več učiteljev pri eni šoli, ni se z njimi v skupnem zboru pogovarjal, kakor je imel dolžnost. To sem zapazil, ko je našo domačo šolo inšpiciral, kajti njegova inšpekcija vseh štirih razredov je pervikrat pol ure in drugo pot komaj eno uro trajala. Akoravno stoji v njegovi instrukciji, naj javne in zasebne šole obiskuje in ogleduje, kolikorkrat je mogoče, on pride pa v naš kraj vsako leto samo enkrat ogledovat. Res je to, da je predeleč od nas, torej naj bi tudi deželni šolski svét nasvetoval sl.

ministerstvu sposobne može našega okraja. Ako se mora že plačevati, mora se vediti, zakaj se plačuje. Toliko bolj je pa potrebno, da je v okraju oglednik, ker on bolj navade in šege okraja pozná, kajti Belo krajno mejijo Gorjanci in Kolpa in tû prebiva čez 30.000 duš. Nadalje sem tudi v „poduku“ čital: „Oglednik ima pravico in tudi dolžnost, da učiteljem svetuje v didaktično-pedagogičnih rečeh in da vse, kar na tej strani slabega zapazi, precej na mestu ustmeno odpravi“, in tudi te dolžnost ni storil, ker to priča njegova okrožnica, ki zdaj vandra po Beli krajni.

Kar zadeva drugo točko, tudi vem, da je ni dopolnil. Hoče morda on zdaj s svojo okrožnico vse dobro storiti, ktera le samo graja? Da pa končam in morda preveč kterega ne razžalim, dostavljam le še to: „Ako hočeš, da se resnica spozná, moraš čuti oba zvoná“.

S tem se končajo pogovori o teh treh točkah.

Učitelj Juvan nasvetuje potem, da bi se §. 16. društvenih pravil prenarénil in glasil: „Nepravi ali podporni, dopisujoči in častni udje imajo vse pravice pravih udov, le voljeni ne morejo biti“, izpusti se tedaj „voliti ne smejo“. Nasvèt ta se enoglasno sprejme.

Iz Ljubljane. Minister za bogočastje in nauk je na podlagi šolske postave o nadzorstvu od 25. febr. 1870 imenoval za šolske nadzornike na Kranjskem:

za okraj ljubljanskega mesta gimnazijskega vodja v Ljubljani Jakoba Smoleja;

za okraj ljubljanske okolice poglavitnega učitelja c. k. izobraževalnice za učitelje v Ljubljani Leopolda viteza Gariboldita;

za kamniški okraj ljudskega učitelja v Ljubljani Mat. Močnika;

za litijski okraj fajmoštra v Šentvidu pri Sitičini Matija Kulavica;

za kerški okraj dekana v Leskovici Edvarda Polaka;

za novomeški okraj korarja v Novem mestu Karola Legata;

za črnomeljski okraj dekana v Semiču Antona Aleša;

za kočevski okraj dekana v Kočevskem mestu Josipa Novaka;

za logaški okraj učitelja rudarske šole v Idriji Feliksa Stegnarja;

za postojnski okraj šolskega ravnatelja v Vipavi Luka Hitija;

za kranjski okraj gimnazijskega učitelja v Kranji Franceta

Krašana in

za radoliški okraj gimnazijskega učitelja v Kranji Mihaela Žolgarja.

— V okrajno šolsko svetovalstvo so izvoljeni ti-le zastopniki šole: V šolskem okraju Novomesto O. Sigismund Jeraj, vodja in katehet frančiškanske glavne šole v Novem mestu in g. Alojzi Jeršè, učitelj v Šentlovcu; v šolskem okraju Kočevje g. Lovrenc Dovžan, učitelj glavne šole v Kočevji in g. Jožef Erker, učitelj pri Stari cerkvi na Kočevskem; v šolskem okraju Postojna g. Jožef Barlé, učitelj glavne šole v Vipavi in g. Karol Demšar, učitelj v Senožečah.

— Odbor učiteljskega društva za Kranjsko je imel 10. t. m. tretjo sejo. Na versti je bilo: 1) predlog o prošnji za zboljšanje materijalnih zadev ljudskih učiteljev na Kranjskem; 2) nasvèt o razpošiljanju knjig iz društvene knjižnice; 3) zapopadek novega imenika ljudskih učiteljev na Kranjskem. O prvem predlogu se določi, da

bode odbor uč. društva precej, ko se zopet skliče deželni zbor, slavni odbor deželnega zbora prosil, da naj konečno dožene pravne razmere ljudskih učiteljev na Kranjskem. O razpošiljanju društvenih knjig in časopisov ne more drugače biti, da naj si udje sami pri knjižničarju izposojujejo in vračajo knjige in časopise, ki jih potrebujejo. Zapopadek novega imenika bode ta-le: 1) kratek koledar ali pratika za učitelje; 2) šolske oblastnije, deželno, okrajno in krajno šolsko svetovalstvo; 3) vse ljudske šole na Kranjskem; 4) abecedni imenik vseh učiteljev na Kranjskem s pristavkom, kje in kdaj je kdo rojen in kdaj je stopil v prvo službo; 5) šolske postave: o šolskem nadzorstvu, učni red za Kranjsko, postava za deželne in okrajne uč. zборе i. t. d.; 6) učiteljsko in vdovsko društvo; 7) posebni šolski dobrotniki in 8) društvena knjižnica. Naposled se določi, da naj se razpiše to-le

darilo 50. gold. za naj boljši kratki spis

o naravoslovji ali fiziki za učence v ljudski šoli v obsegu treh tiskanih pol, s posebnim ozirom na obertnijstvo in gospodarstvo. Spis mora biti jedernat, izviren in lahkoumeven za šolsko mladost. Rokopisi naj se pošiljajo odboru uč. društva za Kranjsko zadnji čas do konec šolskega leta 1871. Darilo se bode izplačalo pri jesenskem občnem zboru uč. društva v Ljubljani.

— Iz društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem. Plačali so naslednji gg.: Janez Kogej, učitelj na Brezovici, 6 gl. za l. 1871.; Janez Zupanec, učitelj v Št. Rupertu, 6 gl. za l. 1871.; Ignaci Boehm, učitelj v Kočevji 60 gl. vstopnine in 10 gl. za l. 1871.; Matej Kračman, učitelj v Žalni, 4 gl. za l. 1870. in 2 gl. za l. 1871.; v. č. g. France Lesjak, pogl. učit. v izobraževalnici v Ljubljani, kot darilo za l. 1870. 3 gl.; Gregor Arko, učitelj v Trebnem, 3 gl. za l. 1870.; Karol Demšar, učitelj v Senožečah, 5 gl. za l. 1870.; Kaliger Janez, uč. v Šmarjeti, 15 gl. za l. 1868., 1869. i 1870.; Leopold Suhadobnik, uč. v Šmartnem pod Šmarno goro, 13 gl. 50 kr. vstopnine; Jakob Ukmar, uč. v Mošnjah, 8 gl. za l. 1866. in 1867.; Šimon Lomšek, uč. v Cerkljah, vsega skupaj 23 gl. kot dodatek za 5 let in letni donesek za l. 1870.; Leopold Cvek, uč. na Verhniki, 25 gl. na vstopnini; Lovrenec Kušlan iz Slavine 5 gl. za l. 1870.; France Peruci, uč. s Stopič, 5 gl. za l. 1870. Poslal je tudi 6 gl. g. Lovrenec Arko iz Zagorja pri Savi za l. 1871.

— Učiteljsko društvo za Kranjsko. Plačali po 1 gold. so ti-le gg.: Jernej Čenčič iz Št. Jurja pri Šmarji, Juri Adlešič iz Kamnika in Franc Golmaier iz Doba. Vstopnino so plačali gg.: France Kokalj, Janez Zima in Anton Vizjak. Za leto 1871. je plačal 1 gld. g. Lovrenec Arko iz Zagorja pri Savi.